

Valsts izglītības
satura centrs

Centralizētais eksāmens
latviešu valodā
optimālais mācību satura apguves līmenis

Ieteikumi, gatavojoties eksāmenam 2022./2023. mācību gadā

2023.gada 8.marts

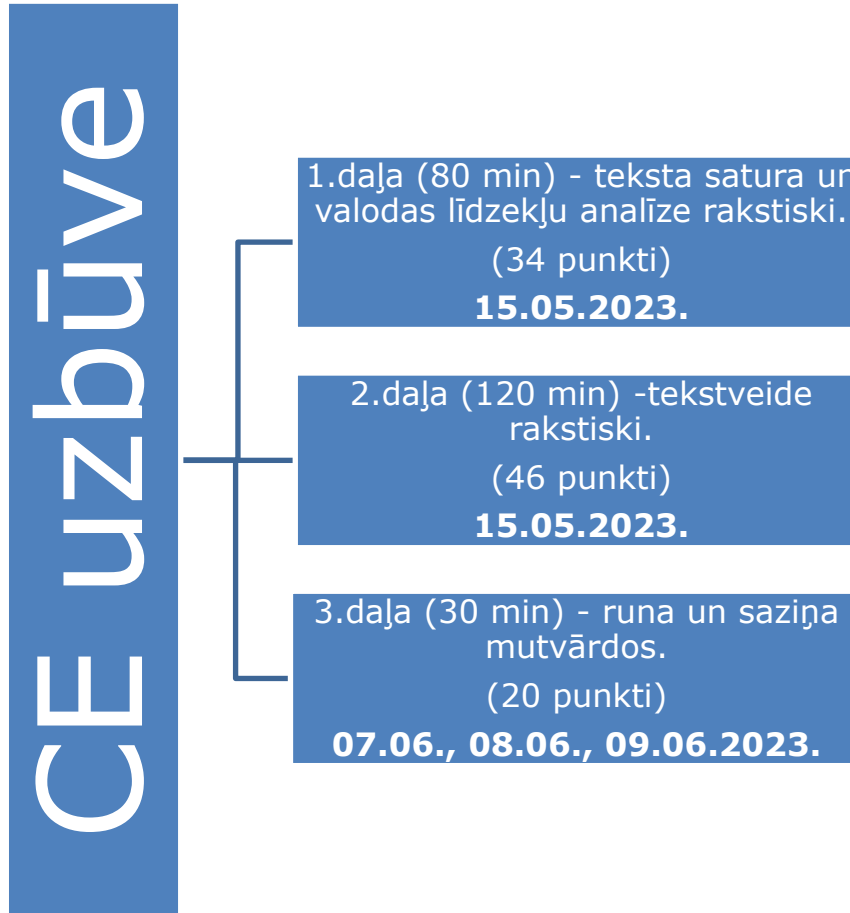

Valsts izglītības
satura centrs

Latviešu valoda

Optimālais mācību satura apguves līmenis

Valsts izglītības
satura centrs

Latviešu valoda

Optimālais mācību satura apguves līmenis

Centralizētā eksāmena mērķis ir novērtēt skolēnu sniegumu latviešu valodā atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem".

Eksāmena adresāts – izglītojamie, kuri ir apguvuši valodu mācību jomas sasniedzamos rezultātus latviešu valodā optimālajā mācību satura apguves līmenī (*nav saistības ar klasi vidusskolas posmā, kuru skolēns ir pabeidzis konkrētajā mācību gadā*).

2022./2023.mācību gada eksāmena programma:

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19827/download?attachment>

Valsts izglītības
satura centrs

Latviešu valoda

Optimālais mācību satura apguves līmenis

1.daļa jeb teksta satura un valodas līdzekļu analīze

1.daļas norise.

Skolēnam, izmantojot piedāvāto tekstu, 80 minūtēs jāveic teksta satura un valodas līdzekļu analīze.

Skolēns rakstiski veic 7 uzdevumus.

Ar speciālu **piktogrammu** atzīmēti tie uzdevumi, kuru atbildēs vērtē ne tikai atbildes saturu, bet arī valodas kvalitāti (skolēna atbildes teksta **atbilstību gramatikas, ortogrāfijas un interpunkcijas normām**).

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Katra **uzdevuma formulējums jālasa kompleksi**: formulējuma **1. daļa ievirza saturā, 2. daļa pasaka konkrētas darbības.**

Ja uzdevuma nosacījumos **nav minēts**, vai atbilde jāformulē 1 vai 2 teikumos, tiek pieņemta atbilde arī kā atsevišķi vārdi, taču **jāievēro**, ka, rakstot teikumu, **teikuma beigās liekams punkts.**

Rakstot atsevišķus vārdus un atbildi sākot ar mazo burtu, teikuma beigu **pieturzīme nav jāliek.**

Ja uzdevuma nosacījumos ir teikts, ka pamatojums jāraksta, izmantojot **piemērus, tāpat citātus.**

Var būt vairāki citāti. Tie var būt gan kā citāti, gan iesaistīti teikumā kā tiešās runas vai netiešās runas vārdi.

Citātiem jābūt ieliktiem pēdiņās.

Citātiem jābūt pēdiņās

Valsts izglītības
satura centrs

Citas personas domas un runu (citrunu) attēlo galvenokārt tiešajā runā.

Tiešā runa ir iespējami pilnīgs citrunas attēlojums.

Piemēram

Inga Žolude atzīst : „ Dzīve un literatūra ir divas pasaules.”

„Dzīve un literatūra ir divas pasaules,” atzīst Inga Žolude.

„Dzīve un literatūra,” atzīst Inga Žolude, „ir divas pasaules.”

Ja citāts ietverts paša autora teikumā, citātu sāk ar mazo burtu, liekot tikai pēdiņās.

Piemēram

Inga Žolude atzīst, ka tekstos „ir jābūt brīvai vietai lasītājam”.

Ja pakārtojuma vārds pieder pie citāta, arī tas iekļaujams pēdiņās.

Piemēram

Inga Žolude norāda, „ka tad, kad intensīvi rakstu, aizmirstu paēst”.

Ja citējumu sāk ar citēta teikuma sākumu, citātu sāk ar lielo burtu, kaut arī tas iekļaujas autora teikumā.

Piemēram

Es piekrītu, ka „Dzīve un literatūra ir divas pasaules”.

Ja citātā ir izlaisti vārdi, to vietā liekama divpunkte. Lai nepārprotamāk nošķirtu daudzpunktis un divpunktis funkcijas, divpunkti liek kvadrātiekvās.

Piemēram

Inga Žolude konstatē, ka „cilvēki [..] nenošķir mani no fikcionālās pasaules”.

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Piemērs (2022.gads)

Latviešu valodā tiek lietoti svešvārdi, tos izmanto arī daiļliteratūrā.

Uzraksti tekstā lietotajiem svešvārdiem atbilstošu sinonīmu!

imitācija	atdarināšana, atdarinājums, nav īsts, replika, atkārtojums, kopija, atveidojums, pakaļdarinājums neieskaita - iestudēts
realitāte	īstenība, esošs, eksistējošs, dzīve, mūsdienas, patiesība neieskaita - laikmets
taktiski	smalkjūtīgi, pieklājīgi, saprotoši, neaizskaroši, loģiski, gudri neieskaita – ritmiski, ar nolūku, izdevīgi, principa pēc, plānoti

Lai veiksmīgāk sagatavotos šādiem uzdevumiem, ikdienas darbos, lasot tekstus, vērts pievērst uzmanību vārdu skaidrojumiem.

Tāpat kā iepriekšējos uzdevumos, arī šajā jāprot lasīt nosacījumus, tāad skaidrojums jāraksta **tekstā** lietotajiem svešvārdiem.

Ir vērts pārlasīt teksta daļu vairākkārt, lai saprastu, **vai** izvēlētā nozīme, **skaidrojums atbilst kontekstam.**

Sinonīms parasti ir tās pašas vārdšķiras vārds.

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Piemērs (2022.gads)

Daiļliteratūrā tiek izmantoti frazeoloģismi, jo tie padara valodu daudznozīmīgu un interesantu.

Atrodi piedāvātajā teikumā frazeoloģismu un izraksti to!

Izskaidro izrakstītā frazeoloģisma nozīmi!

Protams, tu vari viņu triekt ratā, ja nevēlies dzīvot kopā ar kādu, kas pat nav tava ēna, bet neierāmēts, šķautņains un tevī pašā iekšupvērstis spogulis.

Frazeoloģisms

triekt ratā

neieskaita –

- Tu vari viņu triekt ratā.
- Iekšupvērstis spogulis.
- ja nevēlies dzīvot kopā ar kādu, kas pat nav tava ēna

Frazeoloģisma nozīmes skaidrojums

padzīt, aizdzīt, aiztriekt, dzīt prom, dzīt pie velna, atbrīvoties no kaut kā, izbeigt visas attiecības, atraidīt

Uzdevuma **formulējumā svarīgi ieraudzīt 1.daļu**, kurā jau norāda, ka frazeoloģismi padara valodu daudznozīmīgu. Skolēni saskata pārnestās nozīmes tur, kur to nemaz nav, bet te svarīgi zināt frazeoloģisma definīciju.

Ja skolēns izrakstījis garāku teikuma daļu, tad **var nepieciešamo konstrukciju pasvītrot**, lai parādītu izpratni par frazeoloģisma robežām.

Pareizrakstībā jāievēro konsekvence – ja sāk ar mazo burtu, tad pieturzīmi beigās neliek; ja sāk ar lielo burtu, tad teikuma beigu pieturzīme jāliek.

Izlasot uzmanīgi visus uzdevuma nosacījumus, **frazeoloģisms jāmeklē dotajā teikumā, nevis visā tekstā.**

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Piemērs (2022.gads)

Salikteņus veido no dažādu vārdšķiru vārdiem.

Atrodi tekstā un izraksti no dažādām vārdšķirām veidotus salikteņus!

Apstākļa vārds un darbības vārds divdabja formā	iekšupvērstis, iepriekšminētos, līdzradāma
Īpašības vārds un lietvārds	labsajūta, mazbērniem, augstsirdīga, īslaicīgs
Lietvārds un īpašības vārds	viesmīlīgs/ viesmīlīgajām

Uzdevuma veikšanai skolēnam nepieciešamas ļoti konkrētas zināšanas – salikteņi un vārdšķiras.

Svarīgi ievērot nosacījumus, proti, **rakstīt tikai 1 salikteni**, par kuru skolēns ir pārliecināts, jo tad, ja atbildē ir uzrakstīti vairāki, taču kāds ir kļūdaini, atbilde netiek ieskaitīta.

2022.gada CE darbs:

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/17324/download?attachment> (skolēna tekstu un darba lapas)

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19536/download?attachment> (1. daļas vērtētāja lapa)

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Piemērs (2022.gads)

Daiļliteratūrā autori izmanto vienlīdzīgus teikuma locekļus noteiktās situācijās, vietas, notikuma aprakstam vai tēlu raksturojumam.

Izraksti no teksta izceltās daļas trīs dažādi saistītu vienlīdzīgu teikuma locekļu grupas!

Kā vienlīdzīgu teikuma locekļu saistījums palīdz saprast teksta saturu?

Uzraksti pamatojumu saliktā teikumā!

Bezsaikļa saistījums	iemīli, mīli, iekāro
Vienojuma saikļa saistījums	ārišķību un efektus
Pretstata saikļa saistījums	<ul style="list-style-type: none">• asinsritē, nevis uz ādas;• ņemot [rokās], bet aizmirstot
Pamatojums	<ul style="list-style-type: none">• Vienlīdzīgu teikuma locekļu dažādais saistījums palīdz saprast tekstu, jo tiek izmantoti vienādas nozīmes vārdi, kā arī pretstati.• Vienlīdzīgi teikuma locekļi ar bezsaikļa saistījumu palīdz vizualizēt, piemēram, objektu izskatu, bet pretstata saikļa saistījums ļauj izcelt un ievērot pretstatus autora viedoklī.• Tie tiek izmantoti, <i>lai uzspiestu uz lasītāja emocijām.</i>

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Svarīgi pareizi izlasīt nosacījumus, proti, par vienlīdzīgu teikuma locekļu meklēšanu **tikai izceltajā teksta daļā**.

Lai veiktu uzdevumu, skolēnam nepieciešamas precīzas zināšanas par saikļu funkcijām teikumā, **taču** arī tad, ja skolēns zina, kas ir vienlīdzīgi teikuma locekļi, un saprot, ka jāizraksta dažādi saistījumi, tad **uzdevums ir veicams**.

Skolēni kļūdās, izrakstot VTL. Tiek izrakstīts viss teikums. Ja skolēns izrakstījis visu teikumu, **tad svarīgi pasvītrot to**, ko uzskata par nepieciešamo konstrukciju, jo pretējā gadījumā skolēns nesaņem punktu, pat ja izrakstījis pareizo teikumu.

Pamatojumam jābūt precīzam un attiecināmam uz konkrētās konstrukcijas lietojuma nozīmi.

Būtībā jau uzdevuma formulējuma 1.teikums norāda uz to, par ko jādomā pamatojumā.

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Būtiskākās atgādnēs un ieteikumi 1. daļas uzdevumu veikšanai:

- tekstu izpratnei **ikdienā lasīt kvalitatīvus tekstus, tos arī analizēt**
– www.satori.lv , www.punctummagazine.lv , www.krodors.lv
- **plašāks kultūras notikumu redzējums, aktualitātes kultūrā**, raidījumi <https://replay.lsm.lv/lv> - Kultūras rondo, 100 g kultūras, Kultūršoks, Kultūras bistro, Kultūrdeva, www.laligaba.lv, žurnāls „Domuzīme”;
- - **uzdevumi, kuros vērtē pareizrakstību;**
- uzdevuma **nosacījumu izpratne un lasīšana kompleksi un pakāpeniski;**
- **tabulas aizpildīšanas pamatnosacījumi** – teikums, teikuma beigu pieturzīme, vārds, vārdu savienojums, lielie/mazie burti, citāti;
- **konstrukcijas pasvīturošana**, ja izrakstīts vairāk nekā prasītais;
- **rakstīt atbildi pat tad, ja arī šaubies par atbildes saturu;**
- **rakstlaukuma ievērošana.**

Valsts izglītības
saturs centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Tematiskie jautājumi, kurus vērts atkārtot, gatavojoties eksāmenam:

Morfoloģija:

- Lietvārds. Īpašvārdi un sugas vārdi. Vārdarināšanas paņēmieni. Abreviatūras. Deminutīvi. Stilistiskais lietojums.

Piemēram.

Manas tautas tauriņi — jāņtauriņi, baibtauriņi. Gaiziņtauriņi, talstauriņi, gaujtauriņi, yenttauriņi. Sāules kaujas tauriņi. Milzīgi bari nāk virsū bruņiniekiem. Viss virmo, šaudās, zobeniem neķerams...(I.Ziedonis, no krāj. „Taureņu uzbrukums“.)

- Īpašības vārds. Noteiktās, nenoteiktās galotnes. Salīdzināmās pakāpes. Stilistiskais lietojums.
- Skaitļa vārds. Pamata un kārtas skaitļa vārdi. Stilistiskais lietojums.
- Vietniekvārds. Vietniekvārdu grupas. Stilistiskais lietojums.
- Darbības vārds. Kārtas. Izteiksmes. Laiks. Divdabji.
- Apstākļa vārds. (Nejaukt ar īpašības vārdu.)
- Saikļi. Iedalījums, lietojums.
- Partikulas. Izsaukšanas vārdi.
- Vārdšķiru gramatiskā homonīmija.

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Sintakses pamatjautājumi:

- Vienkāršs un salikts sakārtots, salikts pakārtots teikums. Jaukts salikts teikums.
- Teikuma veidi pēc izsacījuma mērķa. Dažādas teikuma beigu pieturzīmes. To stilistiskais lietojums. Autora mērķis, nolūks. Retoriski jautājumi.

Piemēram.

Edgars. Kristīn!

Kristīne. Ko tu gribi?

Edgars. Es...nezinu...

Kristīne. Tad ej ārā! (R.Blaumanis „Ugunī”.)

- Tiešā runa. Citāts. Uzruna.
- Vienlīdzīgi teikuma locekļi.
- Savrupinājumi.
- Iespraudumi.
- Izsacījumi. Parcelāti. Reducējumi.

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Leksikoloģijas pamatjautājumi:

- Vārda nozīme (viennozīmīgi un daudznozīmīgi vārdi, tiešā un pārnestā nozīme).
- Vārdu grupas (sinonīmi, antonīmi, homonīmi).
- Vārdi ar emocionālu nokrāsu (pozitīva vai negatīva).
- Vārdi ar stilistisku nokrāsu (poētismi, sarunvalodas vārdi, vienkāršrunas vārdi, žargons, slengs).
- Īpatnējie leksikas slāņi (apvidvārdi, internacionālismi, barbarismi, termini, profesionālismi, vecvārdi, jaunvārdi, okazionālismi).
- Frazeoloģismi.

Šeit svarīgi ievērot frazeoloģisma robežas tekstā un šķirt frazeoloģismus no vārdu pārnestajām nozīmēm.

Vārdnīcā www.tezaurs.lv frazeoloģismi norādīti **zem visa** šķirkļa kā stabili vārdu savienojumi.

Drukātājā vārdnīcā frazeoloģismi atrodami aiz šāda simbola ◇.

Valsts izglītības
satura centrs

1.daļa – teksta satura un valodas līdzekļu analīze

Piemēram (par frazeoloģismiem).

- 1) Viņš cīnījās par savu vietu kolektīvā ar putām uz lūpām (no teikuma izrakstāma tikai pasvītrotā daļa, skaidrojums – ļoti enerģiski, dedzīgi).
- 2) Nepagāja ne nedēļa, kad vīri dziedāja pavisam citu dziesmu (no teikuma izrakstāma tikai pasvītrotā daļa, skaidrojums - runāt, rīkoties, izturēties citādi nekā iepriekš).

Valodas funkcionālie stili un to lietojums.

Mācību materiāli

<https://mape.skola2030.lv/materials/kCsNC6fAuFhwJv34B2JEDk>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda/11-klase/valodas-funkcionalie-stili-8098>

<https://www.tavaklase.lv/video/valodas-funkcionalo-stilu-sistema-2/>

<https://www.tavaklase.lv/video/autora-individualais-stils-2/>

<https://www.tavaklase.lv/video/valodas-funkcionalie-stili-dailliteraturas-stils-2/>

Valsts izglītības
satura centrs

Kopsavilkums par 1.daļu

1. Katra uzdevuma formulējums ir jālasa kompleksi, pa soļiem.
2. Svarīgi pievērst uzmanību pareizrakstības vērtēšanai uzdevumā - piktogramma.
3. Jāsaprot, kas tieši ir jāizraksta un no kuras teksta daļas.
4. Jāpievērš uzmanība tam, vai jāformulē personīgais viedoklis vai teksta autora izpratne.
5. Jāievēro konsekvence pieturzīmju un sākumburtu lietojumā (teikums, atsevišķi vārdi vai vārdu savienojumi).
6. Censties neatstāt tukšas vietas, jo tā ir iespēja saņemt punktus vērtējumā par kompleksa uzdevuma daļas izpildi, ja viss kopumā sagādā grūtības.

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

2.daļas norise

Skolēns **raksta argumentēto eseju/pārspriedumu** (300 – 350 vārdu) par kādu aktuālu kultūras, literatūras vai valodniecības jautājumu.

Ierosmei skolēns **drīkst izmantot** teksta analīzes uzdevumos izmantoto tekstu (1. teksts), kā arī 2.tekstu, kuru saņem pirms argumentētās esejas/pārsprieduma rakstīšanas.

Izvēlei tiek piedāvāti divi temati.

Argumentētās esejas/pārsprieduma rakstīšanai paredzētas **120 min.**

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Rūpīgi iepazīsties ar tekstveides **vērtēšanas kritērijiem!**

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19827/download?attachment>

Izraksti tabulā, tavuprāt, būtiskākos atslēgas vārdus katrā kritērijā!

Klasē pārrunāriet, kuri vērtēšanas kritēriji ir neskaidri, kuri sagādā problēmas, kāpēc!

Kritērijs	Būtiskākie atslēgas vārdi
Temata atklāšme	
Argumentēšana	
Teksta struktūra	
Teksta apjoms	
Teksta stilistika	
Individualitāte, radošums	
Vārdu krājums	
Gramatikas normas	
Ortogrāfijas normas	
Interpunkcijas normas	

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Pārspridums vai argumentētā eseja?

Teksta veids	Atslēgas vārdi	Piezīmes
Pārspridums	atzinums, spriedums, vērtējums	Pārdomu un analīzes rezultātā, kas saistīts ar tematu, iegūts atzinums, spriedums, vērtējums (par ko).
Argumentētā eseja	tēze, arguments, fakts	Precīzi ievērota teksta uzbūve, argumentēti pamatots savs viedoklis par izvēlēto tematu un pierādīta izvirzītā tēze, kurā ietverti 3 argumenti , kas pierādīti noteiktā secībā (vispilgtākais, visnozīmīgākais pēc secības ir pēdējais), akcentējot autora attieksmi un kritiskās domāšanas prasmes . Šeit nederēs vēstures un sociālo zinību mācību priekšmeta argumentētās esejas kritēriji un uzbūves principi.

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Palīdzībai

Par argumentēto eseju - <https://zinatnesvaloda.lv/teksti/4>

Par tekstveidi - metodiskais materiāls „Gatavošanās eksāmeniem latviešu valodā (vispārējās vidējās izglītības pakāpe)”
<https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/metmat.shtml>
(27.-41.slaidis)

Argumentācijai lieto trīs precīzi nosauktus un raksturotus kultūras, literatūras vai valodniecības faktus.

Argumentiem vari izmantot informāciju no tekstu lapā piedāvātajiem tekstiem, ja tā ir nepieciešama.

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Pārskati eksāmena darbā piedāvātos 2 tekstus un mēģini atbildēt uz 6 jautājumiem.

Atbildes uz jautājumiem var palīdzēt veidot argumentētās esejas/pārspriduma melnrakstu.

1. Kā tevi ietekmē abi teksti?
2. Kāpēc šie teksti piesaista tavu uzmanību?
3. Ko pārdomāji pēc tekstu izlasīšanas?
4. Vai teksti tev radīja kādus jaunus jautājumus?
5. Kā teksti saistāmi ar tavu iepriekšējo lasīšanas pieredzi?
6. Vai tekstus vari saistīt ar kādu lasīšanas pārdzīvojumu iepriekš?

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Ieteikumi pirms argumentētās esejas/pārsprieduma rakstīšanas.

1. Pārvērt jebkuru tematu par jautājumu! *vai* Formulē atslēgas vārdus katram tematam!
2. Formulē atbildi uz šo jautājumu tēzes veidā!
3. Īsi ieskicē 3 galvenos punktus, kas būs kā ceļvedis tavā argumentētajā esejā/pārspriedumā!

Darbojies praktiski! Lasi argumentēto eseju ievadus!

https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/latvval_opt_2023.pdf (Metodiskie ieteikumi - 19. -21.lpp)

Pasvītro ar taisnu līniju tēzi, ar viļņotu līniju 3 argumentus.

Tēze (apgalvojums)

1. Īsi formulēts atzinums, [secinājums](#).
2. [Atziņa](#), kas ir jāpierāda.

Arguments - loģisks pamatojums.

Novērtē, vai tēze formulēta precīzi, daļēji precīzi, neprecīzi!

Formulē, kādus kultūras, literatūras vai valodniecības faktus tu izmantotu, ja būtu jāturpina šāda argumentētā eseja!

Fakts - fiksēta informācija par kādu pazīmi, parādību, notikumu u.c.

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Vai proti nošķirt faktu no viedokļa?

Fakts ir	Viedoklis ir
informācija, kuras patiesumu vai nepatiesumu iespējams objektīvi pierādīt.	jūsu subjektīvais vērtējums vai spriedums par konkrētu notikumu vai personu. Šis viedoklis jums radies, pamatojoties uz jūsu rīcībā esošo informāciju. Jūsu viedoklis ir subjektīvs, un tāpēc neviens nevar objektīvi pārbaudīt vai pierādīt tā patiesumu vai nepatiesumu.

cilvektiesibugids.lv

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Fakti un kritērijs *Argumentēšana (8 punkti maksimāli)*.

1. Pareizrakstības dēļ neprecīzi fakti (autora vārds/uzvārds/darba nosaukums) – ja pareizrakstības kļūda (-as) nemaina fakta būtību, tad tas **neietekmē** argumentācijas vērtējumu, bet **ietekmē** pareizrakstības kļūdu skaitu.
2. Faktu kļūdas, ja nojaušams, ka skolēns šai faktā orientējas, tiek vērtēts kā neprecīzs fakts (3 - 4 punkti).
3. Ir tikai sava pieredze (nav fakti), maznozīmīgi fakti, aplamības fakti raksturojumā – vērtējums argumentācijā 1-2 punkti.
4. Ja minēts citāts, bet nav mērķtiecīgi sasaistīts ar darba ideju (citātam tikai formāla funkcija) – 1 - 2 punkti.
5. Fakti ir gan nosaukti, pat raksturoti, bet **pietrūkst mērķtiecības** – skolēns nav spējis secināt, formulēt savu vērtējumu. Argumentēšanā ne vairāk kā 5 - 6 punkti.

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Papildjautājumi, kā novērtēt rindkopas:

Vai katrā **rindkopā** ir **viena galvenā ideja**?

Vai **katrs** rindkopas **teikums atbalsta šo galveno ideju**?

Vai **katra rindkopa rāda attiecīgus pierādījumus un argumentāciju**?

Vai **katra rindkopa loģiski seko tai rindkopai, kas ir pirms tās**?

Kādas sev nozīmīgas vērtības vēlies atklāt, rakstot argumentēto eseju/pārspriedumu?

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Vārdu krājums, gramatiskās normas, ortogrāfija, interpunkcija

Nem vērā:

ja darba apjoms ir līdz 250 vārdiem, tad kļūdu skaitu reizina ar 2;
ja darba apjoms līdz 150 vārdiem (virsrakstu, ja tas ir, neieskaita)-
darbu nevērtē vispār nevienā kritērijā.

Jautājumi par valodu?

Vai katrs teikums ir gramatiski pilnīgs?

Vai ir ievērota pareizrakstība?

Vai saikne starp teikumiem ir skaidra jūsu lasītājiem?

Vai nav vērojama atkārtotāšanās?

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Kādas ir kļūdas vārdu krājumā?

Vārda nozīmes neizpratne/ neatbilstošas nozīmes vārds.

Neatbilstošs tās pašas vārdšķiras vārds.

Kalkēts (burtiski tulkots) vārds.

Vārds svešvalodā.

Liekvārdība.

Valodas stilam neatbilstošs vārds.

Neloģiski izteikumi, saturiski neloģisks teikums.

Valsts izglītības
satura centrs

2.daļa jeb tekstveide

Kādas ir gramatikas kļūdas?

Neprecīzi piedēkļi/priedēkļi.

Neprecīzs locījums/skaitlis/dzimte.

Noteiktā/nenoteiktā galotne.

Salīdzinājuma formas.

Vārdu formveidošanas kļūdas.

Prievārdu, saikļu lietošana (ka/kad; jeb).

Darbības vārda formu neprecīzs lietojums.

Neloģiska vārdu secība teikumā, kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē.

Nepamatoti izlaists vārds teikumā.

Nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi.

Nepilnīgi, nepabeigti teikumi.

Nepamatota personas un laiku maiņa.

Valsts izglītības
satura centrs

Kopsavilkums par 2.daļu

1. Svarīga ir **vērtēšanas kritēriju** izpratne (10 kritēriji, 46 punkti).

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19827/download?attachment>

2. **Kuru tematu** un **kāpēc** izvēlēties?
3. Pārspriedums **vai** argumentētā eseja?
4. **Vai** un kā **izmantošu** eksāmena 1.daļā analizēto **1.tekstu**, ko jau pārzinu samērā labi, un **2.tekstu**, kas tiek piedāvāts atbalstam 2.daļas izpildē?
5. **Kuri būs** precīzākie, iederīgākie, pārlicinošākie **3** kultūras, literatūras vai valodniecības **fakti**, kuri vislabāk atbilst manis izvēlētajam tematam un pieteiktajai problēmai un kurus es varu papildināt ar savu pieredzi?
6. Noteikti **izmantojot** uzmetumam paredzēto lapu **plānošanai**.
7. **Pārskatīt** uzrakstīto tekstu, **novērst** iespējamās kļūdas.

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

3.daļas norise

Eksāmena mutvārdu daļā **skolēns izsaka viedokli (4-5 minūtes)** par noteiktu izlozētu tekstu, **pamatā izmantojot 3 jautājumus**, kas doti katra izlozētā teksta beigās **un atbild uz intervētāja uzdotajiem 2 jautājumiem**, kas piedāvāti izvēlei intervētājam.

Skolēns 20 minūtes individuāli gatavojas izteikties par izlozēto tekstu un trīs teksta lapā dotajiem jautājumiem.

Skolēns var veikt pierakstus savām vajadzībām gan teksta lapā, gan uzmetuma lapā.

Pasvītrojumus un citas nepieciešamās **piezīmes tekstu lapā skolēns drīkst veikt arī ar krāsu zīmuļiem vai flomāsteriem.**

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

3.daļas norisei **katrai** eksāmena mutvārdu norises **dienai** sagatavots **cits tekstu komplekts**, kurā ietilpst seši daiļliteratūras teksti un seši dažādu funkcionālo stilu un žanru teksti (kopā 12 teksti) un mutvārdu daļas intervētājam paredzētie jautājumi.

Daiļliteratūras teksti ir no dažādu laiku un dažādu žanru daiļliteratūras.

Citu funkcionālo stilu un žanru teksti prezentē stilu funkcionālo daudzveidību, piemēram, zinātniska stila teksts (zinātnisks raksts, zinātniska recenzija, literatūras apskats, monogrāfija u.c.) vai publicistiska stila teksts (intervija, publikācija, viedokļa raksts, notikumu apskats u.c.).

Visu funkcionālo stilu piemēri **nav pārstāvēti** (piemēram, lietišķais/darījumu stils – MK noteikumu fragmenti u.tml.).

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

Eksāmena mutvārdu daļas norisi ieraksta datnēs, izmantojot attiecīgās izglītības iestādes datortehniku un Valsts izglītības satura centra izstrādāto programmatūru atbilstoši valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos noteiktajai kārtībai.

Eksāmena mutvārdu daļas norisē tiek izmantoti iepriekš zināmie 2022.gada eksāmena izlozes jautājumi, kas ir šādi sagrupēti:

Katra izlozētā teksta

1.jautājuma (uzdevuma) varianti (atkarībā no teksta satura):

- formulē un raksturo teksta **tematu**;
- formulē un raksturo tekstā ietvertu **problēmu**;
- raksturo teksta **nolūku** un pamato viedokli;
- raksturo teksta iespējamo **adresātu** un pamato viedokli;
- raksturo teksta **aktualitāti**.

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

Katra izlozētā teksta

2.jautājuma (uzdevuma) varianti (atkarībā no teksta satura):

- **kā**, tavuprāt, tekstā **izpaužas personas** (autora/literārā tēla/intervētāja/intervējamā u.c.) **individualitāte**;
- raksturo, **kā** tekstā **atklājas žanra pazīmes**, pamato viedokli;
- raksturo teksta **valodas īpatnības** (leksiskās/morfoloģiskās/sintaktiskās);
- nosauc, ar kuriem **atslēgas vārdiem** tu raksturotu šo tekstu, pamato savu izvēli;
- raksturo, **kā teksts atklāj laiku**.

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

Katra izlozētā teksta

3.jautājuma (uzdevuma) varianti (atkarībā no teksta satura):

- **par ko un kāpēc tu vēlētos sarunāties ar teksta autoru;**
- **kā šis teksts saistās ar tavu pieredzi;**
- **vai un kā, tavuprāt, teksts varētu bagātināt tavu dzīves pieredzi;**
- **kādas pārdomas tev radās pēc teksta izlasīšanas;**
- **kam un kāpēc tu ieteiktu izlasīt šo tekstu.**

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

Pēc skolēna runas intervētājs izvēlas (atbilstoši izlozētā teksta un skolēna atbildes saturam) vienu no katra grupas piedāvātajiem jautājumiem/uzdevumiem – kopumā 2 jautājumus un secīgi uzdod tos skolēnam.

Mutvārdu daļas intervētāja izvēlei piedāvātie jautājumi/uzdevumi.

1.jautājumu/uzdevumu grupa (**jāizvēlas viens katram skolēnam**):

- formulē un raksturo kādu no tekstā ietvertajām **idejām**;
- raksturo, kā **autors ietekmē lasītāju/manipulē** ar lasītāju, pamato viedokli;
- formulē un raksturo vienu tekstā iegūtu **atziņu**;
- ar kādiem **paņēmienu** autors ir padarījis tekstu... (interesantu/savdabīgu/uztveramu/saprotamu/garlaicīgu/sarežģītu*).

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

2.jautājumu/uzdevumu grupa (**jāizvēlas viens katram skolēnam**):

- raksturo, **kas** tekstā tevi **uzrunāja emocionāli** pozitīvi vai negatīvi, pamato viedokli;
- nosauc un pamato **cēloņus**, kas **varētu traucēt uztvert** teksta saturu;
- kā, tavuprāt, šo tekstu varētu **izmantot skolas mācību programmā** kādā no mācību priekšmetiem;
- kas... (savdabīgs/oriģināls/neierasts* u.c.), tavuprāt, ir vērojams **teksta valodā**.

*no piedāvātajiem apzīmētājiem mutvārdu daļas intervētājs izvēlas skolēna atbildes saturam vienu piemērotāko

Par ko tieši jādomā, atbildot uz visiem 3.daļas jautājumiem:

https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/latvval_opt_2023.pdf (Metodiskie ieteikumi - 31.-37.lpp)

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

Ieteikumi.

Gatavojoties eksāmena mutvārdu daļai, iespējams analizēt iepriekšējā mācību gada tekstus, ir pieejami 18 daiļliteratūras tekstu un 18 citu žanru tekstu fragmenti.

Skolotājs var modelēt situācijas atbilstoši jaunajai mutvārdu daļas norisei.

Ikdienas darbā, **analizējot jebkuru tekstu gan valodā, gan literatūrā, ieteicams pievērst uzmanību eksāmena mutvārdu daļas jautājumiem.**

***Ja ir iespējams,** tad skola var izmantot iepriekšējā mācību gada skolēnu mutvārdu daļas ierakstus analīzei.*

***Ja nav iespējams,** tad veido uzdevumus, kuros skolēnam pašam jāieraksta mutvārdu daļas atbilde, kuru pēc tam individuāli vai klasē iespējams izvērtēt.*

Valsts izglītības
satura centrs

3.daļa. Runa un saziņa.

Ieteikumi.

Lai arī **jaunajā mācību satura pieejā skolēniem vidusskolas posmā daudz jāstrādā individuāli vai darba/projektu grupā**, maz atliek laika kvalitatīvai publiskās runas pilnveidei.

Šeit ieteikums varētu būt biežāk izmantot, piemēram, ***lifta runas*** paņēmieni šo prasmju attīstīšanai.

https://skolo.lv/pluginfile.php/16225992/mod_resource/content/1/5.v_ertesanas-piemers-lifta-runas-snieguma-uzlabosana.pdf

Valsts izglītības
satura centrs

Kur meklēt informāciju par eksāmenu?

2023.gada eksāmena programma, daļu apraksts, vērtēšanas
kritēriji:

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19827/download?attachment>

Uzdevumu paraugi un vērtēšana 2022.gadā:

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/17324/download?attachment>

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19536/download?attachment>

<https://www.visc.gov.lv/lv/media/19533/download?attachment>

Metodiskie ieteikumi:

https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/latvval_opt_2023.pdf

Valsts izglītības
satura centrs

Kopsavilkums

- **Nemēģiniet** iemācīties visu dažās dienās pirms eksāmena!
- **Izmantojiet** katru iespēju iepazīt daudzveidīgus tekstus latviešu valodā un paplašināt savu vārdu krājumu un redzesloku!
- Pirms katra eksāmena uzdevuma veikšanas **pārdomājiet** jautājumus – **kas tieši un kā ir jādara!**
- **Protams**, gramatikas normu, ortogrāfijas un interpunkcijas normu ievērošana gan rakstītā, gan runātā tekstā ir standartā paredzēts obligāts sasniedzamais rezultāts, apgūstot optimālā līmeņa kursu vidusskolā, **taču** neaizmirstiet arī par saturu – temata atklāsmi, argumentēšanu, teksta struktūru, apjomu, stilistiku, individualitāti un radošumu!

Valsts izglītības
satura centrs

Paldies!
Lai izdodas!

Ineta Smilga
Valsts izglītības satura centra
Vērtēšanas un analītikas departamenta
Vispārējās izglītības pārbaudījumu nodaļas vecākā eksperte
ineta.smilga@visc.gov.lv

2023.gada 8.martā